

лата страна се приемат и утвърждават от Министерския съвет единни тарифни такси „на корен“. Както вече посочих, за първи път в историята на горското законодателство със Закона за горите от 2011 г. е предвидено държавните предприятия да отчисляват определен процент от годишната печалба за предоставените им за управление и дърводобив горски територии. Всички разходи, свързани с управлението на държавните гори и ползването на дървесината - стопанисване, залесяване, защита на горите и други, се извършват пряко от държавните предприятия съгласно утвърдения от министъра на земеделието и храните годишен финансов план. Разходите за строеж на горски пътища и технико-укрепителни съоръжения стават със средства от фонд „Инвестиции в горите“. Въз основа на гореизложеното смятам, че е целесъобразно да се внесат съществени промени в икономическия и финансовия модел на Закона за горите, като размерът на приходите от държавните гори се определя не от реализираната печалба, а предварително - съобразно принципите и правилата за диференциалната рента. Така всички предприятия ще бъдат поставени при относително еднакви дърводобивни условия и ще имат интерес за по-ефективна стопанска дейност, а държавата ще получава максимални и устойчиви приходи. При изчисляване на рентата предлагам да се прилагат следните по-важни принципни положения: разчетите за определяне на размера на тарифната це-

на, таксата „на корен“, да се определят на базата на нормативно определените разходи при добива на кубичен метър суровина и пазарните ъ ценни. В зависимост от отдалечеността от консумативните центрове дърводобивните участъци - сечищата, да се разделят на национално ниво примерно на пет категории. Поради динамичните промени в пазарната конюнктура вероятно е по-добре размерът на таксите „на корен“ да се утвърждават не от МС, а от министъра на земеделието и храните по предложение на Изпълнителната агенция по горите. Полагащите се суми от тарифните такси, които държавните предприятия трябва да заплащат, да се разпределят например така: 7-10 % на собственика на гората, които се внасят в бюджета на държавата, и 90-93 % във фонд „Държавни гори“.

За категориите гори с важно социално и екологично значение, в които ползването е регулирано, вноските за държавата да бъдат минимални.

За строеж на горски пътища и други инфраструктурни проекти, създаване на нови гори, реконструкция на нископродуктивни насаждения част от средствата може да се заделени в отделен фонд - „Инвестиции“. Набирането и изразходването на средствата, свързани с управлението и стопанисването на горскостопанските единици в най-широк смисъл, включително дълготрайните инвестиции, да става въз основа на утвърдени от Министерския съвет правила и нормативи.

По повод на публикуването

Съхненето в иглолистните насаждения

В сп. „Гора“ (бр. 9/2013 г.) бе отделено специално внимание на съхненето на горите и загиването на насажденията от бял бор в културите до 800 м н.в. Това е голям проблем и е естествено да има различни виждания за причините и особено за необходимите мерки за успешното му решаване. Това, което бих искал да добавя, се основава на многогодишни проучвания на патологичните процеси в нашите насаждения и култури и на базата на проучване на проблемите и опита от други страни.

След промените в страната през 1944 г. се създадоха условия за извършване на залесявания върху хиляди декари на базата на потребности от дървесина за строителството в селското стопанство и селскостопанското производство. Необходима беше дървесина за развиващата се минна промишленост, за строежите. Необходими бяха противерозионни залесявания и бе разработена Националната програма за борба с ерозията. Със създаване на нови гори се занимаваха както горските стопанства, така и местното население. Около селата се залесяваха дерета и равни площи с неусвоена от селското стопанство земя. Залесяваха ученици и граждани. ТКЗС разполагаха с трактори за почвоподготовка и резултатите от залесяванията бяха добри. Държавата осигуряваше средства. Горските стопанства развиваха разсадниково производство и осигуряваха качествен посадъчен материал. Залесени бяха, както съобщава в цитирания материал гоц. Я. Найденов, повече от 12 млн. дка култури.

По време на масовото залесяване беше допусната и първата грешка, която оказа по-нататък негативно влияние върху здравословното състояние на бъдещите култури. Използваше се основно мечът на Колесов, който е удобен за работа, но деформира кореновата система на залесяваната фиданка, което пречи на нормалното ѝ развитие. Появиха се и първите проучвания по

този проблем. През 1985 г. учени от тогавашна Чехословакия съобщиха в сп. „Лесництво“, че към 30-годишна възраст залесените фиданки с деформирана коренова система рязко отслабват и започват да загиват. Появиха се и наши проучвания по тази тема. Започна създаването и използването на подобро садило, при което кореновата система се деформира по-малко. Но преобладаващо в сегашните култури е наличието на различни степени на деформиране на кореновата система на фиданките и това е една от основните причини за отслабване на здравословното им състояние. На второ място, се допусна в новосъздадените култури да не се извършват отгледни грижи (прореждания и др.). Това е вторият фактор, отслабващ здравословното им състояние.

Още при създаването на културите се говореше, че иглолистните са пионерни дървесни видове, след които ще се създадат условия в тези култури да се настанят трайни местни видове, които ще дадат облик на бъдещите насаждения. На практика това не се получи. Акад. Борис Стефанов, на базата на материали от Софийско, доказваше, че турнусът за белия бор в тези места трябва да бъде до 40-50 години. След тази възраст здравословното му състояние се влошава. Това изискване за определен турнус на иглолистните култури не беше спазено и от пионерни видове те останаха да ра-

стат като трайни.

На следващо място е въпросът с влажностния режим и овлажняването на почвата в района на масовите залесявания. Редица проучвания са показали, че при широколистните дървесни видове продължителните засушавания веднага водят до изсъхване на фиданките. При иглолистните фиданките остават свежи през първата година и започват да съхнат едва през следващата година. Досега при наличие на години с продължителни засушавания винаги се е появявало по-силно или по-слабо загиване на фиданки в залесените култури. Всички посочени дотук причини оказват в определена степен влияние върху здравословното състояние на създадените вече хиляди декари иглолистни култури.

Каква е ролята на върховия корояд за загиването на белия бор в залесените култури? Короядите са особена група насекомни вредители. Това са т.нар. вторични насекомни вредители, които нападат отслабени по една или друга причина дървета. За да нападнат, те трябва да са се размножили и да са достигнали определена численост. При това обикновено първоизризалите се корояди биват засмолявани от дървото и загиват. Постепенно обаче дървото, отделяйки смола, отслабва и следващите възгизали се корояди успяват да се развият. Те побеждават и причиняват загиването на дървото. Обикновено в насаждението има определен минимум от корояди, т.нар. железен запас. Те се развиват в отделни повалени дървета или клони и поради малката си численост не влияят негативно върху здравословното състояние на насаждението. Появата на голямо количество пряноповалени дървета са най-благоприятната среда за развитието на короядите. Те се нуждаят от 1-2 години, за да се размножат масово в тези дървета и след това вече да нападнат стоящи отслабени дървета в т.нар. короядни петна. Тук е ролята на лесовъда да следи и да не допуска в насаждението наличието на големи количества пряноповалени от вятър или сняг дървета, в които да се размножат короядите. Преди да бъде заселена от корояди, което става от началото на май до средата на юли, тази дървесина трябва да бъде изнесена от насаждението. По този начин наличният запас корояди от „железния запас“ в насаждението няма да има място за масово размножаване и ще се избегнат повреди в насаждението върху стоящите дървета. В повалените и в стоящите дървета в короядните петна насекомните вредители остават до средата на юли. След това излитат и се скриват в места за зимуване. Лесовъдът може успешно да влияе на числеността на короядите в насаждението най-малко по два начина. Първо, като извади пряноповалените дървета от насаждението преди началото на май, преди в тях да са се възгизали короядите. В този случай ще ги лиши от жизнена среда за размножаване. Второ, могат да използват като ловни дървета и пряноповале-

ните, и стоящите дървета в короядното петно, като преди средата на юли се маркират, отсекаят и изнесат на не по-малко от 5 км от насаждението. Обелването и третирането с инсектициди на тези дървета ще способства за унищожаването на короядите.

Провежданите санитарни сечи след средата на юли почти не допринасят за намаляването на короядите в насаждението, тъй като насекомите излитат. Свищетели сме на санитарни сечи през септември и октомври. В този случай ще се оползотвори дървесината, но големият запас от корояда остава.

Дали е естествено в насаждението да се появяват корояди и каква е тяхната роля? Безспорно е, че в природата наред с гравитните процеси има и деструктивни, които позволяват старата дървесина да бъде разрушавана и да се превърне в средство за обогатяване на почвата с хранителни вещества за растящите дървета. Короядите помагат на този процес. Ако обаче успеем да сведем тяхното действие до минимум, ще имаме много повече дървесина в насаждението, която ще можем да добием по-късно, в изгоден за нас срок.

Мерки за минимизиране на загубите в създадените култури.

1. В короядни петна след усвояването на дървесината да се пристъпва към незабавно залесяване с видове от местна дървесна растителност.

2. Оставянето в насаждението на стоящи изсъхнали дървета през цялото лято влияе зле и се приема отрицателно от обществеността. Бързите мерки за усвояването на тази дървесина ще позволи да се добие по-здрава дървесина.

3. Рано напролет, след стопяването на снега, да се извърши инвентаризация в насаждението и да се вземат съответните мерки за усвояването на пряноповалената дървесина, в която се размножават короядите. Добитата и извозена дървесина до началото на май ще ги лиши от среда за размножаване. Добитата и извозена до средата на юли, тази дървесина ще играе ролята на ловни дървета.

4. В периода от началото на май до средата на юни да се извърши инвентаризация в насаждението за откриване на короядните петна. Короната на нападнатите стоящи дървета в короядното петно е по-сиба, а по стъблата на дърветата се наблюдават отвори от възгизалите се корояди.

5. Да се създаде орган (комисия) от специалисти от Института за гората, Лесотехническият университет и от горските предприятия, който периодично да се събира и да обсъжда проблемите на здравословното състояние на иглолистните култури в зоната до 800 м н.в. На базата на съответен план да се реализират необходимите мероприятия за подобряване на здравословното състояние на тези култури.

Проф. д-р Георги ЦАНКОВ

Нови книги

Доц. д-р Янчо Наидев. История на тополовото стопанство в България - Насоки за създаване на промишлени горски култури. „Публиш Сайдсет - Еко“, София, 2013 г., 47 стр.

Книгата съдържа две части - История на тополовото стопанство на България и Насоки за създаване на промишлени горски култури. Първата част е посветена на развитието и постиженията на топо-

ловството до създаването на Тополовото стопанство в Пазарджик и Опитната станция за бързорастящи горскодървесни видове в Свищов. Във втората част са разглеждани насоките за създаване на промишлени горски култури, методиката за отглеждане на топоводи и други култури и вижданията за турнуса на културите от иглолистни, разработени от ст.н.с. к.с.н. Христо Тодоров - директор на ОСБГДВ - Свищов, загинал при земетресението на 4 март 1977 година. Представената разработка е лекция, изнесена от Христо Тодоров пред специалистите на Горскостопанския комбинат в Пазарджик на 19 ноември 1976 година.